

12. Aktiver votre rtssource numer ique. URL: <http://grand-robert.lerobert.com/> (дата звернення: 05.11.2021).
13. Oxford English Dictionary. URL: <http://www.oed.com/> (дата звернення: 05.11.2021).

Юліана ЛАВРИШ

КРИТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Модернізація системи вищої освіти зумовлена інтенсивною інтеграцією технологій, інтерналізацією та автономізацією навчання, що сприяє пошуку нових інструментів та технологій для підвищення якості навчання. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначається, що основна мета системи освіти – створити освітнє середовище для розвитку та самореалізації кожної людини, незалежно від віку та попереднього освітнього досвіду. Саме тому, проблема ефективної організації дистанційного або змішаного навчання видається нам актуальною.

Організація цифрового навчального процесу залежить від дидактичної доцільності та ефективності застосованих форм навчання і цифрових освітніх технологій. Перевагою цифрових освітніх технологій вважаємо можливість оптимізації індивідуалізованого навчання, шляхом трансформації змісту, темпу засвоєння навчального матеріалу, рівня складності, форми організації самостійної навчальної діяльності, рівня прозорості для інших учасників освітнього процесу. Персоналізація професійної освіти за допомогою цифрових технологій перетворює навчальний досвід у динамічний персоналізований навчальний процес з урахуванням індивідуальних цінностей та компетентностей. Проте, індивідуалізоване навчання – складне педагогічне явище, і його реалізація та оцінювання потребують створення особливих дидактичних умов. Основними методами є альтернативні форми оцінювання, самооцінювання та рефлексія, які неможливі без формування навичок критичного мислення.

Мета нашого дослідження – оцінити, наскільки навички критичної рефлексії сприяють розвитку самооцінювання та самофактивності у процесі навчання. Завданнями дослідження ми виокремили: визначення дидактичних умов для розвитку навичок саморефлексії та запропонувати цифрові інструменти для формування зазначеної навички. Відповідно до теорії конструктивізму, критична рефлексія перетворює досвід на навчання, тоді як когнітивна теорія розглядає його як один із психологічних процесів, важливих для формування знань шляхом застосування таких метакогнітивних стратегій, як аналіз, постановка цілей та самооцінювання.

Аналізуючи опубліковані дослідження з теми, ми звернули увагу на визначну роль, яку надають критичній рефлексії для розвитку навичок індивідуалізованого навчання. Критична рефлексія вважається ключовим фактором успішного переходу від залежної до персоналізованої оцінки. Наприклад, Кембер та ін. [4] припускають, що «критична рефлексія» також може бути «ключем» до успіху в індивідуальному вивченні мови. Тоді як Голамі [4] наголошує на важливості надання студентам можливості усвідомити, що результати навчання можуть змінитися, але не за допомогою прямої інструкції від викладача як виправити помилку, а шляхом самоаналізу та саморефлексії. Розкриваючи істотні риси критичної рефлексії, Горбунова [1] підкреслює, що рефлексія – це самосвідомість особистості, спрямована на розуміння власних думок, дій та цінностей, які відіграють унікальну роль у вирішенні внутрішніх проблем самовдосконалення.

Наше звернення до концепції Мезіроу [5] пов'язане з його ідеєю, що критична рефлексія є центральним елементом індивідуальної трансформації. Реалізація основних теоретичних положень концепції дозволила виділити три типи об'єктів рефлексії: зміст,

процес та передумови. Таким чином, рефлексія щодо змісту демонструє наше сприйняття та почуття щодо обраної діяльності. Рефлексія щодо процесу визначає оцінку ефективності попередньої розумової та освітньої діяльності. Однак поява критичної саморефлексії відбувається під час аналізу передумов, що призвели до певних дій. Ми погоджуємось, що першим елементом критичної рефлексії є аналіз власного досвіду. Тому ми вважаємо, що критична рефлексія – це цілеспрямоване, свідоме сприйняття особистісного когнітивного дисонансу щодо рівня навченості сьогодні та аналізу попереднього навчального досвіду.

У дослідженні брали участь викладачі іноземної мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», які провели двадцять вісім демонстраційних занять з інтеграцією персоналізованої методології навчання та застосуванням цифрових інструментів розвитку саморефлексії. Теоретичним підґрунтям дослідження ми обрали модель Еша та Клейтона [2] для формування та оцінювання критичної саморефлексії. Вона спрямована на розвиток таких вмінь як встановлення зв'язку між особистим досвідом та навчальними темами, самооцінювання, здатність визначити особисті потреби у навчанні, аналіз навчальних результатів з подальшою розробкою стратегій самовдосконалення. З метою визначення рівня інформованості та компетентності викладачів щодо особливостей формування навичок критичної саморефлексії засобами цифрових освітніх технологій, ми розробили опитування і запропонували такі питання:

1. Чи існує зв'язок між критичним мисленням та індивідуалізацією навчання? (Якщо так, то поясніть, будь ласка, який саме).
2. Які цифрові інструменти для формування критичної рефлексії ви застосовуєте?
3. Які є виклики та проблеми під час організації процесу формування критичної рефлексії?
4. Чи сприяє індивідуалізація навчання та критична рефлексія вивченню іноземних мов? (Якщо так, то поясніть, будь ласка, як саме).
5. Які додаткові ресурси та інструменти потрібні для розвитку критичної рефлексії?

Аналіз відповідей показав, що 83% викладачів розуміють та використовують зв'язок між особистим досвідом та змістом завдань. Це призводить до висновку, що викладачі враховують наявні знання і розглядають їх як основу для набуття нових знань. Більшість викладачів (87%) звертає увагу студентів на можливості визначення сильних та слабких сторін для успішного виконання завдань, що сприяє розвитку саморефлексії самосвідомості. Щодо використання методів альтернативного оцінювання, 75% викладачів використовують самооцінювання, а 85% викладачів використовували метод взаємооцінювання для виправлення помилок та рефлексії результатів навчання.

Результати спостережень, а також опитування засвідчили, що викладачі усвідомлюють зв'язок між критичною рефлексією та індивідуалізованим навчанням. Серед найкорисніших цифрових інструментів викладачі згадували е-портфоліо, короткі рефлексивні питання через Google форми, рефлексивні есе у Padlet або Jamboard, аудіовізуальні записи через Flipgrid, інструменти та платформи для створення цифрових наративів, блогів чи влогів. Найбільш поширеними проблемами були визначення: мотивація студентів до виконання рефлексивних завдань (97%); брак часу на проведення рефлексивної діяльності (84%); складний аналіз результатів рефлексивної діяльності (62%); брак знань, як поєднати вивчення мови та рефлексивну діяльність (45%). Усі викладачі погодились, що критична рефлексія сприяє вивченню іноземних мови та її автономному засвоєнню після завершення університету.

Ми рекомендуємо викладачам створити навчальне середовище довіри та творчості на основі педагогіки партнерства, яка у комбінації з цифровими освітніми технологіями надає можливості для підвищення рівня мотивації студентів. У якості прикладів, ми

пропонуємо кілька платформ для створення цифрових рефлексивних щоденників, таких як Evernote, OneNote, Sciblink, Stormboard та Google Keep. За допомогою цих інструментів учні можуть додавати веб-сайти до аудіо, зображень та кліпів, а коли вони синхронізуються на всіх пристроях, викладач завжди може бачити їх на віртуальному диску. Як щоденник ми також пропонуємо використовувати Microsoft One Note, який інтегрується з Microsoft 365, зберігаючи запис в обліковому записі One Drive. Google Keep – ще один інструмент для самоорганізації та визначення пріоритетів, хоча він має дещо меншу кількість варіантів. Для рефлексії щодо результатів навчання, ми радимо використовувати ресурси Kahoot, Socrative або Anketa Everywhere для розробки анкет.

Отже, на нашу думку, критична рефлексія є показником рівня автономії та індивідуалізації і дозволяє регулювати власну навчальну діяльність. Ми визначаємо рефлексію як здатність особистості усвідомлювати результати власного навчання, бачити межі та можливості у вирішенні навчального завдання, коригувати власні дії відповідно до пріоритетів та потреб. В результаті рефлексії студенти усвідомлюють успіхи та помилки, навчаються визначати стратегії та обирати засоби навчання, формують критичне ставлення до власних можливостей, умінь та ресурсів. В результаті, під час виконання наступного завдання використовується більш широкий вибір ресурсів та засобів, висувуються припущення, гіпотези, відбувається логічне обґрунтування та реалізація обраного рішення. Дослідження виявило, що оптимізація індивідуалізації навчання іноземної мови є комплексом функціонально пов'язаних вмінь: критична рефлексія щодо наявного досвіду навчання, орієнтація на персоналізацію, визначення якості особистих знань іноземної мови відповідно до встановлених стандартів, проведення самоцінювання результатів навчання, аналіз отриманих результатів навчання та проектування подальшої індивідуальної навчальної діяльності. Критична рефлексія за певних умов дозволяє особистості досягти нового рівня розвитку. Таким чином, рефлексія будується навколо вже наявних знань, умінь, навичок, які дозволяють досягти успіху та аналізувати причини невдач та труднощів, що гальмують досягнення запланованих результатів.

Список використаних джерел

1. Горбунова Л. Теорія трансформативного навчання: освіта для дорослих в умовах «плинної сучасності». *Філософія освіти*. 2013. № 2. С. 66–114.
2. Ash S. L., Clayton P.H. The articulated learning: An approach to guided reflection and assessment. *Innovative Higher Education*. 2004. № 29 (2). P. 137–154.
3. Gholami H. Self-assessment and Language Autonomy. *Theory and Practice in Language Studies*. 2016. № 6 (1). P. 46–51.
4. Kember D., McKay J., Sinclair K., Kam F., Wong, Y. A four-category scheme for coding and assessing the level of reflection in written work. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 2008. № 33 (4). P. 369–379.
5. Mezirow J. Overview of transformative learning theory. In *Contemporary theories of learning: Learning theorists in their own words*/ ed. K. Illeris. New York : Routledge, 2009. P. 90–105.

Леся ЛЕБЕДИК

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Реалізація основних принципів якісної підготовки фахівців соціальної роботи у закладах вищої педагогічної освіти є досить важливою, адже зумовлює низку актуальних педагогічних завдань, які потребують наукового обґрунтування. Проблема дослідження